

שירי שולמית הר־אבן - עם מטען, בלי יופי

— מאת מ. משב —

חיפוי דימויי לדברים שהם דומני מ־
יותר גם לשיר זה. אבל, כאמור,
זו אחת הדוגמות היחידות והבודדות.

לבד מזאת, אני אוהב מאוד את
ספרה של שולמית הר־אבן: ספר ב־
של מאוד, חסכוני באמירות (ויש
נטיית־לב למשוררים רבים לשחק ב־
„אמירות“), ושיריו — רבים מהם
מעודנים וייחודיים.

כל שיר שבקובץ הוא עולם חתום.
אלא שיש איזה חוט־שני המקשר בין
שירים רבים בקובץ זה. מעין „תזה“
במחיצה אחת. הרצון לצאת, להיות
אחר (או אחרת) ומצד שני: אי־
היציאה, ההסכנה עם הקבוע והמת־
משך.

אחד השירים היפים, הנושא שם,
המרמז כאילו, על שיר־נופי, נוחחי,
או במדוייק יותר: „תקופתי“ — זה
השיר „אלול“, מעיד על שני קטבים
אלה: בשורות הראשונות שבו: „כל
הבוקר ריח עפר באותיות. / המעשה
שוקע, אין לו הד. / מעולם לא יצא־
תי מביתי“. וזו, כביכול, פונקציה של
„כתיבה“. אם תרצו: העולם בא אל
תוך ניירותיו של המשורר — והוא
מדיחו מן הכתיבה. ואז, הרצון ה־
בלתי־מודע הוא לצאת, על אף ה־
תיבה: „מעולם לא יצאתי מביתי“.
וההמשך הבלתי־צפוי, האנטי־זה של
רצון בלתי־מודע זה ליציאה טמון
בשורות הבאות: „כתבים דשתילים
מבקשים לנוח / באפלולית חומה,
פמוט ואגרסל / יספיקו עד הסוף“,
ואחר־כך חוזר וחלילה: לאחר ההס־
כנה, ההסכמה בהישארות (פמוט ו־
אגרסל יספיקו עד הסוף), שוב: „רוח
סתיו בלחיים / דלת רוצה להינעל“.
הדלת רוצה — לא זה אשר מעולם
לא יצא את ביתו וכו'.

אפשר וה„הסבר“ הוא פשטני, ו־
משחמש ב„חומרים הראשוניים“ להכ־
נתו — המלים, אך הוא יכול להיות
בשבילנו מעין מורה־דרך בנתיב זה,
שכפי שצינתי, מאחד אותו קו אחד,
חוט־שני אחד.

בשיר אחר, כותבת שולמית הר־
אבן: „בין ידיעה לבו / עומד
אדם עירום בתוך ביתו / ומצפה ל־
שעת צאתו / חושק פתאום גלות“.
ובשיר נוסף: „קום והשל עורך, כמו
נחש. אשרי הולך אין עור עימו“.

רצון זה ל„יציאות“ חכופות, הוא

בקריאה ראשונה, מדפדפת ומרפ־
רפת, נדמה היה לי שעם קובץ שיי־
ריה החדש של שולמית הר־אבן,
„מקומות נפרדים“ (הוצ' ספריית ה־
סועלים), נמצא לפני ספר „נוקשה“,
ספר שעיקרו הבשלת רעיונות נוש־
נים, שמוסגרו הפעם היטב־היטב ב־
מלים כמעט נעדרות יופי עצמי מ־
שלהן.

כלומר: יש ספר שירים, שעם קרי־
ראה ראשונה בו, אתה חש שקודם־
לכל הוא מבליט לפניך את יפהפיותו,
את מיקסם־מלותיו. רק אחר־כך, ב־
קריאה חוזרת אתה מגלה את „מט־
ענו“ האחר.

כאן, קרה עמי דבר הפוך כמעט
לחלוטין. השירים ביופיים נתגלו לאט־
לאט, בזמן לא מדה. לאט־לאט נעל־
מה ה„נוקשה“, וה„רעיונות“ (איזו
מלה בלתי־מדוייקת!) החמרניים כל־
כך שכך נדמו בהתחלה, פיננו מקומם
לרוב לליריקה עדינה ו...חכמה.

ספר שיריה של שולמית הר־אבן
הוא קודם־כל ספר חכם. ואכן, איני
יודע ולבטח לא אדע, אם זה אשר
אהבתי בו, או להיפך: חכמתו היא
שהפריעה אותי. יהיו מעט מאד שירי־
רים, נכון יותר קטעי־שירים שהפרי־
עוני.

אנקוב מיד באחד מהם:

„אויה, מתי נאסוף
את חרצני המחשבות,
פלטת הלילה הדחוס.
אויה, מתי, אין פנאי“.

זה כמעט סופו של שיר, ואפשר
שאסור לנגוע בו כך לפי שאני נוגע
— אבל זו כמעט הדוגמא היחידה
ל„הפרעה“. כאן אגו מוצאים מעין
קריאת־שבר. וזאת, על כך, שאין
אנחנו מצליחים לרכו את יסודות ה־
מחשבה המתפוררים, שהם בבחינת
תמצית־חיים, או תמצית־עולם־סיגולית
כלשהי. הסיבה לכך היא: חוסר ה־
פנאי. המסובב: חוסר הישע. זה ה־
פירוש — הוא פשטני, אך נדמה לי
שאינ־בלתו. הנה זה אשר מפריע:
השימוש השאבלוני כל־כך בסיבה,
ובמסובב. השימוש בלשון הרבים, ה־
גורע מקריאת־השבר שהיא בעיקרה
אישית, התרגשות־ייחודית, וה„חכ־
מה“ כביכול המחפרקת לפרודות כמ־
עט חסרות־ערך.

זו ה„חכמה“ המפריעה שיש בה

בבחינת התגלות, שחפץ אדם לגלות
את עצמו, באטמוספירות השונות של
חיו. ככל משורר־אמת, עוסקת גם
שולמית הר־אבן בגילוי זה, ברצון
זה.

הגילוי, או רצון־הגילוי מביא אותה
אל גיואנסים רבים בחשיפת סביבתה.
נסיון לראות בצורה אחרת, נאמר:
פחות אינטלקטואלית, חוויות־שמנגד.
כך אנו מוצאים בספרה שלושה שירי־
רים נפלאים השייכים לתחום זה:
„בוקר התחרות“, „שכנים“, „בשם זר“.
דומה, שדווקא בשירים אלה, בהם
נטשה־כמו את „חרצני המחשבה“
היא מגיעה לעידון מירבי, לתמצית
ה„חום“ השירי ולייחוד התיאורי היפה
ביותר וה...נרגש ביותר.

לסיכום, זה ספר שירים חשוב,
מעניין ואישי מאוד. ובמעט שניתן
להגיד בסקירה קצרה — הרי הוא
הישג שאין לפסוח עליו, ובוודאי
שלא בקריאה ראשונה בלבד.